

**МІНІСТЕРСТВО ОСВІТИ І НАУКИ УКРАЇНИ
ТАВРІЙСЬКИЙ НАЦІОНАЛЬНИЙ УНІВЕРСИТЕТ
імені В.І. ВЕРНАДСЬКОГО
Навчально-науковий гуманітарний інститут
Кафедра психології, філософії та суспільних наук**

С.В. Копилова, О.О.Власенко

**МЕТОДИЧНІ РЕКОМЕНДАЦІЇ ДО ПРОХОДЖЕННЯ
ВИРОБНИЧОЇ ПРАКТИКИ**

для здобувачів вищої освіти зі спеціальності С4 Психологія

Київ – 2025 рік

УКЛАДАЧІ: доцент, кандидат педагогічних наук, доцент кафедри психології, філософії та суспільних наук Світлана КОПИЛОВА

доцент, доктор психологічних наук, доцент кафедри психології, філософії та суспільних наук Олена ВЛАСЕНКО

Рецензент: професор, доктор психологічних наук, професор кафедри психології, філософії та суспільних наук Ольга ДРОБОТ

Розглянуто та схвалено на засіданні кафедри психології, філософії та суспільних наук Протокол № 1 від 25.08.2025

Методичні рекомендації схвалено на засіданні навчально-методичної ради навчально-наукового гуманітарного інституту

Протокол № 8 від 27.08.2025р.

Голова НМР ННГІ

Сергій ГУБАРЄВ

ЗМІСТ

ВСТУП	4
1. Загальні положення	5
2. Структура практики	6
3. Зміст практики	8
4. Організація проведення виробничої практики	13
4.1. Бази практик.	13
4.2. Керівництво практикою	14
4.2.1. Обов'язки здобувачів практикантів під час проходження практики	14
4.2.2. Обов'язки керівника практики від університету	14
4.2.3. Обов'язки керівника практики від бази практики	14
4.3. Перелік звітної документації	15
4.4. Форми і методи контролю проходження практики	15
4.5. Оцінювання результатів проходження практики	16
4.6. Шкала відповідності оцінок	19
5. Методичні рекомендації до проходження практики та оформлення звітної документації.	20
5.1. Методичні рекомендації щодо складання характеристики бази практики та опису особливостей професійної діяльності психолога.	20
5.2. Методичні рекомендації щодо організації й проведення психодіагностичного обстеження особистісних якостей дітей і дорослих.	21
5.3. Методичні рекомендації щодо проведення заходів корекційно- розвивального характеру	21
5.4. Методичні рекомендації щодо проведення соціометричного опитування	23
5.5. Методичні рекомендації щодо виконання індивідуального завдання: розробки сценарію соціально-психологічного тренінгу	24
5.6. Методичні рекомендації щодо ведення звітної документації	25
6. Список рекомендованих джерел	27
Додаток А. Орієнтовний перелік психодіагностичних методик	29
Додаток Б. Орієнтовний перелік корекційних і розвивальних програм	
Додаток В. Зразок сценарію соціально-психологічного тренінгу	
Додаток Г. Зразки карт професійної рефлексії	

ВСТУП

Перспектива реінтеграції деокупованих територій зумовлює необхідність підготовки висококваліфікованих спеціалістів соціально-гуманітарного профілю. Зміна змісту і структури завдань, які професіонал вирішує самостійно, зумовлює підвищення рівня вимог до практичної підготовки майбутніх психологів.

Метою виробничої практики є набуття здатності застосовувати теоретичні знання для вирішення конкретних завдань надання психологічної допомоги різним категоріям клієнтів у кризових умовах, формування умінь і навичок виконання функціональних обов'язків практичного психолога, а також прийняття самостійних рішень під час виконання конкретних завдань у виробничих умовах та удосконалення навичок виконання професійно-орієнтованих завдань соціально-психологічного характеру.

Завдання:

- поглиблення і закріплення теоретичних знань;
- опанування системою умінь та навичок щодо вирішення типових завдань відповідно до посад, які може обіймати випускник вищого навчального закладу, основним видом діяльності якого є надання психологічної допомоги
- засвоєння норм взаємодії з колегами, керівниками психологічної служби, з клієнтами; удосконалення комунікативних навичок та навичок роботи у команді; умінь співпрацювати у колективах та співтовариствах професійних психологів; формування толерантного ставлення до людей іншого зовнішнього вигляду, способу життя та культури

1. ЗАГАЛЬНІ ПОЛОЖЕННЯ

Практика проводиться на базах практики, які відповідають певним вимогам. Об'єктами практики можуть бути установи та організації різних форм власності, які функціонують не менше двох років. Вони мають застосовувати передові форми та методи надання психологічної допомоги. Штат має бути укомплектований висококваліфікованими фахівцями.

У результаті проходження навчальної ознайомчої практики здобувач освіти повинен **знати**:

- характеристику організаційної структури закладу, установи, служби; основні напрями діяльності і функції; систему супервізії в закладі;
- особливості професійної діяльності практичного психолога у структурному підрозділі ; особливості використання ним інформаційних і комунікаційних технологій;
- види діяльності, що відповідають функціональним обов'язкам психолога (психодіагностика, психокорекція, психотерапія, консультування, профорієнтація, психоедукація тощо);
- соціально-психологічні фактори розвитку особистості ; вплив сучасних медіа на особливості соціалізації дітей в соціумі способи уникнення конфліктних ситуацій у ході спілкування та конструктивного вирішення конфліктних ситуацій;
- методи дослідження психологічного клімату групи (метод соціометрії); виявлення соціального статусу в колективі обдарованих дітей, дітей з девіантної поведінкою;
- принципи групової роботи та вимогами до рівня професійної компетентності тренера; правилами розробки та проведення психологічних тренінгів.

Вміти:

- обґрунтовувати власну позицію, робити самостійні висновки за результатами власних досліджень і аналізу літературних джерел;
- обирати та застосовувати валідний і надійний психодіагностичний інструментарій (тести, опитувальники, проєктивні методики тощо) психологічного дослідження та технології психологічної допомоги;
- формулювати мету, завдання дослідження, володіти навичками збору первинного матеріалу, дотримуватися процедури дослідження;
- презентувати результати власних досліджень усно / письмово для фахівців і нефаківців;
- складати та реалізовувати програму психопрофілактичних та просвітницьких дій, заходів психологічної допомоги у формі лекцій, бесід, круглих столів, ігор, тренінгів, тощо, відповідно;
- взаємодіяти, вступати у комунікацію, бути зрозумілим, толерантно ставитися до осіб, що мають інші культуральні чи гендерно-вікові відмінності;
- відповідально ставитися до професійного самовдосконалення, навчання та саморозвитку.

- вживати ефективних заходів щодо збереження здоров'я (власного й оточення) та за потреби визначати зміст запиту до супервізії
- ефективно використовувати ресурси та інтегративні стратегії для посилення особистісного резилієнсу в умовах процесу реінтеграції

Мати компетентності:

- здатність застосовувати знання у практичних ситуаціях;
- знання та розуміння предметної області та розуміння професійної діяльності
- навички використання інформаційних і комунікаційних технологій;
- здатність вчитися і оволодівати сучасними знаннями;
- навички міжособистісної взаємодії;
- здатність оперувати категоріально-понятійним апаратом психології;
- здатність до розуміння природи поведінки, діяльності та вчинків (зокрема, в контексті організації заходів раннього втручання);
- здатність аналізувати та систематизувати одержані результати, формулювати аргументовані висновки та рекомендації;
- здатність дотримуватися норм професійної етики;
- здатність до особистісного та професійного самовдосконалення, навчання та саморозвитку.

2. СТРУКТУРА ПРАКТИКИ

Виробнича практика бакалаврів складається з трьох змістовних модулів загальною кількістю 180 годин. Перелік змістовних модулів та кількість годин для здобувачів освіти наведені у таблиці

№ п/п	Навчальні елементи	К-ть годин
1	Модуль 1. Організаційно-управлінський Підготовчий етап практики: оформлення гарантійних листів, ознайомлення з програмою практики, відвідування настановної конференції, складання індивідуального плану проходження практики Знайомство зі структурою, підрозділами, основними напрямками діяльності і функціями психологічної служби закладу, установи Ознайомлення з планом діяльності установи та принципами його розробки Система супервізії в установі Способи впливу на мотивацію Особливості використання інформаційних і комунікаційних технологій психологом	30
2	Модуль 2. Функціонально-рольовий Ознайомлення з функціональними обов'язками і документацією психолога установи, організації Виконання видів діяльності, що відповідають функціональним обов'язкам психолога (діагностичний,	120

	корекційно-розвивальний, соціально-психологічний модуль) Підготовка, підбір методик та проведення психодіагностичного обстеження, складання відповідних протоколів Залучення до розробки і проведення заходів корекційно-розвивального характеру на основі результатів психодіагностичного обстеження Оволодіння методами поширення психологічних знань серед населення, персоналу тощо; залучення до участі у заходах профілактичного й просвітницького характеру, що проводиться психологом закладу, установи Проведення діагностики з використанням методу соціометрії, аналіз та інтерпретація результатів, розробка рекомендацій за результатами діагностики Оволодіння методами дослідження психологічного клімату групи (метод соціометрії); виявлення соціального статусу в колективі обдарованих дітей, дітей з девіантною поведінкою Виконання індивідуального завдання: розробка соціально-психологічного тренінгу психопрофілактичної спрямованості	
3	Модуль 3. Професійно-рефлексивний Вивчення нових підходів та інноваційного досвіду роботи практичних психологів з новими категоріями клієнтів – учасниками бойових дій, внутрішньо переміщеними особами тощо. Теорія побачена через призму реальних кейсів, стає більш осмисленою та значущою. Участь у супервізії та методичних об'єднаннях. Формулювання власної професійної ідентичності (усвідомлення своїх сильних та слабких сторін, розвиток власної професійної позиції). Розуміння власних реакцій та переживань, що є критично важливим для роботи з іншими. Самоактуалізація та самореалізація через успішне застосування знань та допомогу іншим. Розвиток емпатії та комунікативних навичок. Поглиблення здатності розуміти внутрішній світ інших людей та ефективно взаємодіяти з ними через розширення досвіду спілкування. Підвищення стресостійкості та саморегуляції. Виділення та аналіз складних випадків. Способи самопомоги у підвищенні стресостійкості. Пропрацьовування власних «сліпих плям», що необхідні для професійного розвитку. Підтримка власного психічного ресурсу через рефлексію та роботу над собою Завершальний етап: оформлення звітної документації; відвідування підсумкової конференції, рефлексія результатів практики	30
4	Разом	180

3. ЗМІСТ ПРАКТИКИ

Зміст програми навчальної практики та організаційні заходи щодо виконання наведені у таблиці:

Програма практики	Види робіт під час практики	Форма звітності
Модуль 1. Організаційно-управлінський		
Знайомство зі структурою, підрозділами, основними напрямками діяльності і функціями психологічної служби закладу, установи Ознайомлення з планом діяльності установи та принципами його розробки Система супервізії в установі. Способи впливу на мотивацію	Проходження інструктажу з техніки безпеки Ознайомлення з правилами внутрішнього розпорядку Знайомство з особливостями організаційно-правового, нормативно-правового і матеріально-технічного забезпечення діяльності установи/організації; Вивчення нормативних документів Зустріч із керівником закладу освіти Бесіди з керівником від бази практики Ознайомлення з офіційним сайтом закладу освіти Бесіда з психологом	Професійно-орієнтоване завдання 1: характеристика бази практики, що містить опис підрозділів, персоналу та обов'язків, регламентуючих документів, вимог до ведення документації. Опис системи супервізії в організації.
Ознайомлення з функціональними обов'язками і документацією психолога установи, організації. Нормативно-правове й методичне забезпечення професійної діяльності практичного психолога структурного підрозділу: аналіз плану роботи, вимог до ведення документації та її зразків тощо. Особливості використання інформаційних і комунікаційних технологій психологом	Бесіди з керівником від бази практики Вивчення посадової інструкції Ознайомлення з планом роботи психологічної служби Ознайомлення з методичними матеріалами, що найчастіше використовуються Вивчення вимог до ведення поточної документації практичного психолога та особливостей її заповнення	Професійно-орієнтоване завдання 1 Опис особливостей професійної діяльності психолога в структурному підрозділі організації Опис методичних матеріалів, що використовуються психологом, у звіті. Опис інформаційних і комунікаційних технологій, що використовуються психологом

Модуль 2. Функціонально-рольовий			
Виконання видів діяльності, що відповідають функціональним обов'язкам психолога (соціально-психологічний модуль, діагностичний, корекційно-розвивальний, соціально-психологічний модуль). Набуття навичок оформлення документації		Ознайомлення з особливостями діагностики сімей, які мають нетипових дітей, дітей з вадами розвитку та хронічними захворюваннями Спостереження за роботою персоналу (спостереження і аналіз професійних дій психолога; виявлення способів реалізації етичних принципів у взаємодії з клієнтом, а також в діловій комунікації в організації Спостереження і інтерпретація вербальної і невербальної поведінки клієнта і психолога Спільно з психологом підібрати методики, що дозволяють діагностувати комунікативні процеси, а також особистісні якості та властивості дітей та дорослих. Провести психодіагностичне обстеження особистісних якостей клієнтів Самостійне заповнення протоколів дослідження, аналіз результатів дослідження та складання психологічного висновку на основі даних по всім методикам	Професійно-орієнтоване завдання 2: Опис використаних методик та два протоколи психодіагностичного обстеження клієнта
		Ознайомлення із системою психологічної корекції, яка застосовується у психологічних та соціальних службах; присутність на відповідних заходах Спільна з психологом розробка і проведення заходів корекційно-розвивального характеру на основі результатів	Професійно-орієнтоване завдання 3: протоколи 2 заходів корекційно-розвивального характеру

	психодіагностичного обстеження . Друге заняття розробляється і проводиться самостійно, в присутності психолога Присутність на заходах, що проводяться психологом/здобувачами-практикантами	
	Оволодіння методами поширення психологічних знань серед населення, персоналу тощо; залучення до участі у заходах профілактичного й просвітницького характеру, що проводиться психологом закладу, установи	Вказівка на участь у щоденнику практики
Аналіз соціально-психологічних факторів розвитку особистості, Вивчення впливу сучасних медіа на особливості соціалізації дітей в соціумі. Аналіз способів профілактики конфліктів з метою оптимізації взаємодії з клієнтами, оволодіння способами уникнення конфліктних ситуацій у ході спілкування; формування умінь аналізу конфлікту та конструктивного вирішення конфліктних ситуацій. Аналіз способів формування позитивного іміджу організації, установи; Оволодіння методами дослідження психологічного клімату групи	Спостереження під час участі у заходах Вивчення методичної літератури Бесіди з психологом	Відображення у робочих записах в щоденнику

Проведення діагностики з використанням методу соціометрії, Оволодіння методами дослідження психологічного клімату групи (метод соціометрії); виявлення соціального статусу в колективі обдарованих дітей, дітей з девіантної поведінкою	Спільно з психологом визначення групи для дослідження групових процесів. Підготовка питань з урахуванням завдань дослідження. Обробка результатів дослідження, складання соціометричної матриці. Аналіз та інтерпретація результатів, розробка рекомендацій за результатами діагностики	Професійно-орієнтоване завдання 4 : Результати соціометричного опитування колективу та звіт, складений на їх основі, що містить характеристику морально-психологічного клімату в колективі; або характеристику учнівського колективу на основі соціометричного методу
Виконання індивідуального завдання: розробка соціально-психологічного тренінгу психопрофілактичної спрямованості	Вивчення методичної літератури: ознайомлення із основними принципами групової роботи та вимогами до рівня професійної компетентності тренера; ознайомлення з правилами розробки та проведення психологічних тренінгів.; ознайомлення із різноманітними напрямками соціально-психологічних методів активного навчання та впливу, а також застосування на практиці Присутність при проведенні групової роботи з клієнтами Визначення цільової групи і теми тренінгу. Попереднє складання сценарію тренінгу та обговорення з психологом. Доопрацювання сценарію. Проведення тренінгу Обговорення результатів	Індивідуальне завдання: сценарій соціально-психологічного тренінгу
Модуль 3. Професійно-рефлексивний		
Вивчення нових підходів	Теорія побачена через призму	Професійно-

та інноваційного досвіду роботи практичних психологів з новими категоріями клієнтів – учасниками бойових дій, внутрішньо переміщеними особами тощо	реальних кейсів, стає більш осмисленою та значущою Аналіз заходу, проведеного здобувачем-практикантом або психологом служби	орієнтоване завдання 5: аналіз відвіданого заходу
Формулювання власної професійної ідентичності (усвідомлення своїх сильних та слабких сторін, розвиток власної професійної позиції) . Розуміння власних реакцій та переживань, що є критично важливим для роботи з іншими. Самоактуалізація та самореалізація через успішне застосування знань та допомогу іншим.	Професійна рефлексія власної навчально-професійної діяльності під час проходження практики	Карта професійної рефлексії Оформлення висновків до звіту з практики
Розвиток емпатії та комунікативних навичок. Поглиблення здатності розуміти внутрішній світ інших людей та ефективно взаємодіяти з ними через розширення досвіду спілкування. Підвищення стресостійкості та саморегуляції. Виділення та аналіз складних випадків. Способи самодопомоги у підвищенні стресостійкості. Пропрацьовування власних «сліпих плям», що необхідні для професійного розвитку. Підтримка власного	Участь у супервізії та методичних об'єднаннях Повсякденна рефлексія та відображення у карті професійної рефлексії Обговорення проблемних моментів з психологом	Відображення у робочих записах у щоденнику та у карті професійної рефлексії

психічного ресурсу через рефлексію та роботу над собою		
Завершальний етап: оформлення звітної документації; відвідування підсумкової конференції, рефлексія результатів практики	Вивчення методичних рекомендацій до проходження практики та оформлення звітної документації Підготовка первинного варіанту щоденника і звіту в електронній формі та передача керівнику від університету на перевірку Обговорення зауважень та кінцеве оформлення звітної документації Відвідування підсумкової конференції, захист результатів практики, надання пропозицій щодо удосконалення	Оформлення робочих записів у щоденнику практики та написання висновків у звіті

4. ОРГАНІЗАЦІЯ ПРОВЕДЕННЯ ВИРОБНИЧОЇ ПРАКТИКИ

4.1. Бази практик

База практики – це заклад освіти, установа, підприємство, організація незалежно від форми власності і підпорядкованості, призначена для проведення практики студентів, що має можливість забезпечувати виконання програми практики для освітнього рівня «бакалавр».

Орієнтовний перелік баз навчальної практики:

- заклади системи соціального обслуговування і соціального захисту (притулки для дітей, інтернатні заклади, тощо)
- центри соціальних служб для сім'ї, дітей та молоді та заклади соціального обслуговування для сім'ї, дітей та молоді (центри соціально-психологічної допомоги, центри для ВІЛ-інфікованих дітей та молоді, центри соціально-психологічної реабілітації дітей та молоді з обмеженими можливостями тощо)
- реабілітаційні центри

Регламентуючими документами щодо затвердження бази практики є договір про проходження практики між ТНУ ім.В.І.Вернадського і базою практики, на основі якого готується направлення на проходження практики. У випадку самостійного вибору бази практики студент зобов'язаний надати кафедрі психології, філософії та суспільних наук ТНУ ім.В.І.Вернадського гарантійний лист із закладу освіти, підприємства (організації, установи), де він проходитиме практику, за підписом керівника закладу освіти і з відповідною печаткою бази практики.

. Під час проходження практики студенти повністю підпорядковуються внутрішньому трудовому розпорядку бази практики. Під час виробничої практики студенти працюють під керівництвом психолога та проводять окремі заходи, передбачені програмою практики, самостійно, залучаються до виконання різних доручень.

4.2 Керівництво практикою

4.2.1. Обов'язки здобувачів-практикантів під час проходження практики

- участь у настановній та підсумковій конференціях
- своєчасне прибуття на базу практики; проходження інструктажу з охорони праці та дотримання правил охорони праці та техніки безпеки; вивчення та дотримання правил внутрішнього трудового розпорядку бази практики
- ознайомлення та виконання в повному обсязі завдань, передбачених програмою практики
- розробка та затвердження у керівника практики від кафедри індивідуального плану з проходження практики;
- погодження з керівником практики від підприємства графіку виконання програми та суворе його дотримання
- дотримання норм поведінки та принципів Кодексу психологів
- виконання розпоряджень адміністрації бази практики та керівників практики
- своєчасна підготовка та подання на перевірку документації з практики; за день до закінчення строку практики одержати відгук-оцінку керівника практики від підприємства
- написання, оформлення та захист звіту з практики

4.2.2. Обов'язки керівника практики від університету

- Організація та проведення настановної конференції, ознайомлення з програмою практики та вимогами до оформлення документації, призначення старост груп, проведення інструктажу з охорони праці, підготовка і надання на базу практики направлення та програму практики
- Надання допомоги в організації і плануванні заходів практики, складанні індивідуальних завдань
- Забезпечення оперативного зв'язку зі студентами та підтримання контакту з керівником від бази практики, сприяння своєчасному вирішенню проблемних ситуацій
- Контроль ходу практики та оцінювання роботи здобувачів освіти після завершення практики
- Складання характеристики-відгуку, перевірка документації з практики, прийняти у складі комісії залік

4.2.3. Обов'язки керівників практики від бази практики

- Організація підготовки і видання наказу про зарахування студентів на практику;
- Організація робочого місця та створення матеріально-технічних умов проходження практики

- Проведення інструктажу з техніки безпеки
- Складання графіку проходження здобувачами освіти практики
- Забезпечення необхідною інформацією, нормативними та іншими матеріалами; допомога у підборі матеріалів для виконання завдань; залучення до участі у поточній роботі, яка відповідає завданням практики
- Контроль дотримання здобувачами-практикантами правил внутрішнього трудового розпорядку, трудової дисципліни та правил безпеки
- Складання характеристики-відгуку

4.3. Перелік звітної документації:

Пройдення виробничої практики передбачає оформлення звіту. Після закінчення практики *протягом трьох робочих днів* здобувач освіти повинен подати на кафедру

1. Щоденник практики
2. Звіт з практики, що містить :
 - 2.1. Характеристику бази практики та опис особливостей професійної діяльності психолога соціальної/психологічної служби
 - 2.2. Опис використаних методик та два протоколи психодіагностичного обстеження особистісних якостей клієнтів
 - 2.3. Протоколи проведення двох занять корекційно-розвивального характеру
 - 2.4. Результати соціометричного опитування колективу та звіт, складений на їх основі, що містить характеристику морально-психологічного клімату в колективі; або характеристику учнівського колективу на основі соціометричного методу
 - 2.5. Аналіз відвіданого заходу
 - 2.6. Карту навчально-професійної рефлексії
3. Індивідуальне завдання: сценарій соціально-психологічного тренінгу

4.4. Форми і методи контролю проходження практики

Під час проходження практики використовується система поточного та підсумкового контролю виконання окремих модулів та усієї програми практики. Робота здобувачів контролюється керівниками від бази практики та від кафедри.

Керівники проводять контроль за відвідуванням студентами баз практики, дотриманням ними режиму роботи, а також проходження практики відповідно до встановленого графіку, що фіксується студентами в щоденниках з практики та підтверджується підписом керівника практики від підприємства кожен день. Перевіряються поточні записи з виконаних питань програми, а також підсумковий звіт з практики.

Формою контролю рівня набуття програмних результатів навчання є залік. Умовою допуску здобувача до підсумкового заліку є виконання програми практики, наявність позитивних оцінок від керівників бази практики і представлення оформленого звіту й щоденника практики. Захист з практики проходить перед спеціально призначеною комісією з *трьох осіб* за участю викладача – керівника практики від університету.

4.5. Оцінювання результатів проходження практики

Під час оцінки результатів практики враховується:

- 1) присутність на настановній та підсумковій конференції з практики (8б.)
- 2) оцінка керівників практики від бази практики та від університету; надана характеристика, яка враховує особистісні і професійні якості практиканта (30б.)
- 3) якість ведення щоденника (12б), звіту (30б.), індивідуального завдання з практики (10 б.)
- 4) Своєчасність подання звітної документації та захист результатів практики (10б)

Критерії оцінювання якості ведення щоденника (12б.)

	Позитивна оцінка	Скоріше позитивна, ніж негативна	середня	Скоріше негативна, ніж позитивна	Негативна оцінка
Правильність назв, посад, прізвищ керівників	4	3	2	1	0
Конкретизація завдань та видів роботи	4	3	2	1	0
Рефлексивний характер ведення робочих записів	4	3	2	1	0

Критерії оцінювання різних видів професійно-орієнтованих завдань (якість підготовки звіту)

Критерії оцінювання характеристики бази практики (5б)

	Позитивна оцінка	Скоріше позитивна, ніж негативна	середня	Скоріше негативна, ніж позитивна	Негативна оцінка
Дотримання вимог щодо структури опису	2	1,5	1	0,5	0
Повнота опису та індивідуальний стиль	3	2,5	2	1,5	1

викладення					
------------	--	--	--	--	--

Критерії оцінювання протоколів психодіагностичної роботи (5б.)

	Позитивна оцінка	Скоріше позитивна, ніж негативна	середня	Скоріше негативна, ніж позитивна	Негативна оцінка
Дотримання вимог щодо оформлення протоколів	2	1,5	1	0,5	0
Повнота опису та грамотність формулювання висновків	3	2,5	2	1,5	1

Критерії оцінювання протоколів корекційно-розвивальної роботи (5б.)

	Позитивна оцінка	Скоріше позитивна, ніж негативна	середня	Скоріше негативна, ніж позитивна	Негативна оцінка
Дотримання вимог щодо оформлення протоколів	2	1,5	1	0,5	0
Повнота опису та грамотність формулювання висновків	3	2,5	2	1,5	1

Критерії оцінювання умінь застосування методу соціометрії (10б.)

	Позитивна оцінка	Скоріше позитивна, ніж негативна	середня	Скоріше негативна, ніж позитивна	Негативна оцінка
Дотримання вимог щодо використання методу (інструментарій, опис процедури)	3	2,5	2	1,5	1
Результати узагальнення	3	2,5	2	1,5	1

даних соціометрії (соціоматриці)					
Характеристика колективу та надані рекомендації	4	3	2	1	0

Критерії оцінювання карти професійної рефлексії (5б.)

	Позитивна оцінка	Скоріше позитивна, ніж негативна	середня	Скоріше негативна, ніж позитивна	Негативна оцінка
Повнота опису набутого навчально-професійного досвіду	2	1,5	1	0,5	0
Самостійність формулювання суджень	3	2,5	2	1,5	1

Критерії оцінювання різних індивідуального завдання

Критерії оцінювання сценарію соціально-психологічного тренінгу (10б)

	Позитивна оцінка	Скоріше позитивна, ніж негативна	середня	Скоріше негативна, ніж позитивна	Негативна оцінка
Відповідність структури наданому зразку і рекомендаціям	3	2,5	2	1,5	1
Грамотність формулювання мети, завдань, визначення цільової групи	3	2,5	2	1,5	1
Зміст тренінгу: відповідність вправ поставленим завданням	4	3	2	1	0

Розподіл балів, які отримують студенти наведений у таблиці.

Таблиця. Розподіл балів, які отримують здобувачі освіти

Хід виконання практики				Оформлення звіту				Індивідуальне завдання	Своєчасність подання звітної документації та захист результатів практики	Сума
ЗМ1	ЗМ2	ЗМ3	Ведення щоденника	Характеристика бази практик	Проведення психодіагностичної, психокорекційної, психопрофілактичної роботи	Застосування соціометричного методу	Карта професійної рефлексії			
13	20	5	12	5	10	10	5	10	10	
50%				50%						100%

4.6. Шкала відповідності оцінок

Шкала оцінювання результатів підсумкового контролю, що використовується в Університеті

Оцінка за шкалою ЄКТС	Оцінка за стобальною шкалою	Оцінка за національною шкалою		Значення оцінки
		для екзамену	для заліку	
A	90 - 100 балів	«відмінно»/ «excellent»	«зараховано»/«passed»	Відмінно - відмінний рівень знань (умінь) в межах обов'язкового матеріалу з можливими незначними недоліками
B	80 - 89 балів	«добре»/ «good»		Дуже добре - достатньо високий рівень знань (умінь) в межах обов'язкового матеріалу без суттєвих (грубих) помилок
C	75 - 79 балів			Добре - в цілому добрий рівень знань (умінь) з незначною кількістю помилок
D	69 - 74 балів	«задовільно»/ «satisfactorily»		Задовільно - посередній рівень знань (умінь) із значною кількістю недоліків, достатній для подальшого навчання або професійної діяльності
E	60 - 68 балів			Достатньо - мінімально можливий допустимий рівень

				знань (умінь)
FX	30-59 балів	«незадовільно»/ «unsatisfactory» (з можливістю повторного складання)	«не за- рахован о»/ «failed»	Незадовільно - потрібно додатково працювати для отримання позитивної оцінки
F	1-29 балів	«незадовільно»/ «unsatisfactory» (з обов'язковим повторним курсом)		Незадовільно - необхідна серйозна подальша робота з повторним вивченням курсу

5. МЕТОДИЧНІ РЕКОМЕНДАЦІЇ ДО ПРОХОДЖЕННЯ ПРАКТИКИ ТА ОФОРМЛЕННЯ ЗВІТНОЇ ДОКУМЕНТАЦІЇ

5.2. Методичні рекомендації щодо складання характеристики бази практики та опису особливостей професійної діяльності психолога

Для складання характеристики бази практики рекомендується перед проведенням бесід з керівником закладу освіти та керівником від бази практики ознайомитись із офіційним сайтом закладу освіти та здійснити первинне вивчення нормативних документів. Це дозволить під час бесід з керівниками поставити важливі питання, а також отримати цілісне уявлення про структуру організації та особливості діяльності персоналу.

У характеристиці бази практики мають бути відображені: повна назва та організаційно-правова форма закладу, організації, служби; історія створення; структурні підрозділи; основні напрями діяльності; категорії клієнтів; нормативно-правові документи, які регламентують діяльність; характеристика професійного статусу практичного психолога (функціональні обов'язки, режим роботи, вимоги до документації); система супервізії в організації.

Для опису специфіки роботи психолога в структурному підрозділі доцільно насамперед ознайомитись з нормативними документами, що регламентують його діяльність, а також із посадовою інструкцією. На основі цього стануть зрозумілими напрями та методи роботи психолога конкретного структурного підрозділу. Для конкретизації попередніх уявлень рекомендується вивчити літературу з даної проблематики (див. рекомендовані джерела до дисципліни Вступ до спеціальності); провести бесіду з психологом, що дасть можливість уточнити незрозумілі моменти.

Після цього можна використати метод аналізу документів, а саме, ознайомитись із планом роботи психологічної служби, планом роботи психолога на місяць, з методичними матеріалами, які найчастіше використовуються психологом установи (методики, тести та ін.). з вимогами

до переліку та правилами ведення нормативної документації психолога. Цілісне уявлення про особливості професійної діяльності психолога може бути складене завдяки ознайомленню зі звітами, зразками ведення документації та завдяки спостереженню за повсякденною роботою

5.2. Методичні рекомендації щодо організації й проведення психодіагностичного обстеження особистісних якостей дітей та дорослих

Психодіагностика – галузь психології, що вивчає теорію і практику встановлення психологічного діагнозу. Вона охоплює розробку вимог до інструментів оцінювання і вимірювання індивідуально-психологічних особливостей, правила обстеження, обробки та інтерпретації результатів, конструювання й апробацію методик діагностування. Основою психодіагностики є психометрика, яка передбачає кількісне вимірювання індивідуально-психологічних особливостей людини

В межах змістового модулю 2 здобувач - практикант спочатку за допомогою практичного психолога, а потім самостійно розробляє програму психодіагностичного обстеження дитини/дорослого. Здійснюючи діагностичну роботу, здобувач-практикант повинен досконало знати процедуру дослідження та інструкцію, складати протокол, чітко реєструвати емпіричні показники, зіставляти результати діагностики з результатами спостереження за поведінкою досліджуваного.

Протоколи індивідуальних досліджень повинні містити інформацію про особливості виконання досліджуваним тестових завдань. Зокрема, має бути відображено особливості встановлення контакту психолога і досліджуваного, ступінь інтересу досліджуваного до виконання запропонованих завдань, спосіб їхнього виконання, темп роботи, рівень працездатності тощо. Проведення індивідуальних досліджень включає проведення дослідження, обробку результатів, аналіз та інтерпретацію даних кожної методики, складання загальної психологічної характеристики досліджуваного і розробку рекомендацій. Групові дослідження включають проведення дослідження, обробку результатів, аналіз та інтерпретацію даних

5.3. Методичні рекомендації щодо проведення заходів корекційно-розвивального характеру

Психокорекція – це система заходів, спрямованих на виправлення недоліків психологічного розвитку або поведінки людини за допомогою спеціальних заходів психологічного впливу. Психокорекція орієнтована на клінічно здорову особистість, на дискретні характеристики внутрішнього світу людини незалежно від ступеня їх порушення, на теперішнє і майбутнє клієнтів, охоплює середній за тривалістю час надання психологічної допомоги. Психологічній корекції підлягають недоліки, що не мають органічної основи та не характеризуються як стійкі якості, сформовані вони доволі рано та практично не змінюються в процесі розвитку. С. Дубровіна розглядає психокорекцію як форму психолого-педагогічної діяльності,

спрямовану на виправлення тих тенденцій психічного розвитку, які не відповідають гіпотетичній оптимальній моделі нормального розвитку

За змістом розрізняють корекцію: пізнавальної сфери; особистості; афективно-вольової сфери; поведінкових аспектів; міжособистісних стосунків; внутрішньогрупових взаємин (родинних, подружніх, колективних); дитячо-батьківських стосунків

При здійсненні психокорекційної роботи треба виходити з розуміння *норми психічного розвитку*, що є критерієм у прийнятті рішення щодо надання психологічної допомоги. Разом із тим необхідно враховувати, що особистість розглядається як певна цілісність, а відтак зміни, що вносяться у структурно-функціональні компоненти, неодмінно матимуть системний характер.

Також слід враховувати ситуацію розвитку суб'єкта, яка вказує на своєчасність й адекватність формування тих чи інших психічних феноменів. Відтак для здійснення психокорекційної роботи спеціаліст повинен володіти необхідними знаннями про статеві та вікові закономірності розвитку особистості, сензитивні періоди розвитку окремих психічних процесів та психічних новоутворень, розумінням вікових криз, а також володіти спеціальними техніками, прийомами та методами розв'язання психологічних проблем.

Основними *принципами психокорекційної роботи* є:

1. Принцип єдності діагностики та корекції.
2. Принцип нормативності та індивідуальності розвитку.
3. Принцип системності розвитку психічної діяльності.
4. Діяльнісний принцип психокорекції.
5. Принцип автономності особистості.

Специфічною рисою психокорекції є орієнтація на клінічно здорових людей, що мають певні психологічні труднощі, які, втім, не позначаються на повній соціальній дезадаптації суб'єкта чи його внутрішньо психологічній дезінтеграції. Психокорекція зазвичай орієнтується на середню тривалість занять (10-15 зустрічей).

Психокорекція застосовується у ситуації вирішення актуальних проблем суб'єкта, які носять більш локальний характер у порівнянні з більш системними психологічними проблемами, які потребують психотерапевтичної допомоги. Зокрема, під дію психокорекційного впливу підпадають пізнавальні процеси, емоційно-вольова та мотиваційна сфера особистості, окремі аспекти поведінки та спілкування, невротичні стани, які вимагають внесення певних виправлень і компенсацій.

В залежності від змісту і характеру психологічної проблеми психокорекційна програма може бути як індивідуальною, так і груповою. Індивідуальна психокорекція є більш доцільною в ситуацію вирішення проблем інтимного характеру, групова – при вирішенні проблем міжособистісного характеру.

Здобувач-практикант розробляє проведення групових та індивідуальних психокорекційних занять, які можуть бути спрямовані на 1)

вирішення проблем шкільної дезадаптації (проблема невротизації, низького поведінкового самоконтролю, недостатнього розвитку окремих психічних пізнавальних процесів); 2) подолання нав'язливих страхів і високої тривожності; 3) оптимізацію самооцінки у певних сферах життєдіяльності; 4) подолання комунікативних бар'єрів та високого рівня конфліктності; 5) нівелювання дисгармонії особистісного розвитку. Психокорекційна робота реалізується за допомогою комплексу конкретних вправ і технік, які створюють необхідні умови для психологічних змін клієнта.

Психокорекційні заняття повинні відповідати певній структурі. Зокрема, необхідно вказувати мету заняття, його процедурне забезпечення, опис найбільш важливих моментів, опис методів і технік психокорекції

Психокорекційна робота розробляється й узгоджується спільно з керівником виробничої практики, а також практичним психологом організації, і проводиться лише в присутності чи за прямої участі останнього. Психокорекційна група може включати від 3 до 15 осіб.

5.4. Методичні рекомендації щодо проведення соціометричного опитування

У процесі соціально-психологічної діагностики шкільного класу рекомендують орієнтуватися на суттєві якості групи, що зумовлюють розвивальний вплив колективу на особистісний розвиток учня, а саме:

- *інтегративність* як міра єдності, спільності членів групи, що визначається за показниками ціннісно-орієнтаційної єдності її членів (протилежною якістю є дезінтегрованість);
- *мікроклімат* визначається на основі самопочуття кожної особистості в групі, міру її комфортності, задоволеності (незадоволеності) від переживання приналежності до спільноти;
- *референтність* як ступінь прийняття членами групи групових еталонів;
- *лідерство* – ступінь провідного впливу певних членів на групу в цілому в напрямі здійснення групових завдань;
- *інтрагрупова* активність як міра активізації групою осіб, що її складають;
- *інтергрупова* активність – ступінь впливу певної групи на інші групи.

Системні характеристики, які відображають своєрідність групи як соціально-психологічного утворення: спрямованість групи, організованість, інтелектуальна, емоційна й волюва комунікативність.

групова спрямованість – соціальна цінність для групи прийнятих нею цілей, мотивів діяльності, ціннісних орієнтацій та групових норм.

- *організованість* відображає реальну здатність групи до самоуправління.
- *інтелектуальна комунікативність*. За її участю розкривається характер міжособистісного сприймання й встановлення взаєморозуміння в групі, своєрідність знаходження спільної мови між її членами;
- *емоційна комунікативність* відображає емоційну налаштованість

групи, міжособистісні зв'язки емоційного змісту в ній;

- *вольова комунікативність* відповідає за здатність групи протистояти труднощам і перешкодам, розкриває її стресостійкість і надійність в екстремальних ситуаціях.

Для діагностики наведених вище параметрів групового розвитку рекомендується застосовувати соціометрію й референтометрію, а також такі методики, як: координатно-соціограмний аналіз О. В. Киричука, аналіз соціально-психологічних зв'язків учнів за матеріалами їхньої самооцінки Н. В. Кузьміної. На позитивну оцінку заслуговує комплексна методика діагностики рівня розвитку соціальної активності особистості й колективу учнів, розроблена за принципом збирання й узагальнювання експертних оцінок членів навчальної групи. За даними дослідження (узагальненими й проаналізованими), складається психологічний висновок, який використовується для консультування педагогів з метою раціональної організації навчально-виховного процесу, запобігання розвитку шкільної психологічної дезадаптації учнів й іншим девіаціям їхньої соціальної поведінки, а також для самостійного проведення індивідуальної та групової психокорекційної й розвивальної роботи з учнями.

5.5. Методичні рекомендації щодо виконання індивідуального завдання: розробка сценарію соціально-психологічного тренінгу

Тренінг – це сукупність психотерапевтичних, психокорекційних і навчальних методів, спрямованих на розвиток навичок самопізнання й саморегуляції, спілкування та міжособистісної взаємодії, комунікативних і професійних умінь. У вітчизняній психології поширеним є визначення тренінгу як одного з активних методів навчання або соціально-психологічного впливу

У тренінговій групі одночасно можуть займатися 8-12 осіб, кількість учасників може коливатися від 3 до 20. Заняття розпочинається з розминки, що містить вправи комунікативної, поведінкової та емоційної спрямованості. Потім влаштовується групова дискусія для визначення мети заняття. Із запропонованих учасниками рольових ситуацій обирається одна або дві – найбільш вагомі для всіх учасників групи. Після групової дискусії тренер пропонує рольову ситуацію, яка розігрується учасниками по черзі. Наприкінці заняття проводиться групова дискусія з метою рефлексії ефективної участі членів групи у рольовій ситуації.

Спочатку визначаються проблеми наявної соціальної або професійної групи та у відповідності до них планується і організовується тренінг. Алгоритм організації тренінгу може бути наступним: оформлення замовлення; робота з заявленою проблемою. Тренінг охоплює визначення проблеми та пошук її вирішення, а також аналіз літератури з цієї проблематики.

1. Ознайомлення з особистісними, демографічними та іншими особливостями учасників тренінгу, їх кількістю тощо.

2. Визначення можливості та успішності застосування тренінгової форми для вирішення цієї проблеми.
3. Визначення та узгодження мети й очікуваного результату (чого досягнемо в результаті проведення тренінгу).
4. Постановка завдань.
5. Визначення ефективних методичних засобів, що використовуються в цьому тренінгу.
6. Визначення форми організації тренінгових занять.
7. Планування програми тренінгу.

Інтенсивний курс передбачає проведення занять щоденно (по 3-8 годин на день) і може тривати від 3 днів до 2 тижнів. Вам пропонується розробити сценарій тренінгу, який реалізується за моделлю регулярних занять, які зазвичай проводяться 1-2 рази на тиждень по 4 години на день. Вони дозволяють більш систематично і послідовно здійснювати зміни

При складанні плану й сценарію соціально-психологічного тренінгу слід чітко орієнтуватись на зразок структури тренінгу, наведений у додатку. Використання будь-якої іншої структури дає підстави оцінювати представлений сценарій тренінгу як такий, що виконаний несамотійно.

При описі вправ тренінгового заняття враховуйте, що їх ефективність багато в чому залежить від чіткості, зрозумілості, лаконічності інструкції, яка повинна містити достатню і необхідну інформацію. Не слід перевантажувати інструкцію деталями, зайвими поясненнями. Зазвичай тренінги завершуються зворотним зв'язком, обговоренням ступеня досягнення мети або тестуванням.

При виконанні індивідуального завдання рекомендується попередньо ознайомитись із джерелом 3.

5.6. Методичні рекомендації щодо ведення звітної документації

Після закінчення терміну практики студенти звітують про виконання програми практики у письмовій формі. Головним документом звітності є **щоденник практики**, який містить такі розділи:

1. Титульна сторінка та відомості про прибуття/вибуття з бази практики – заповнюється у день прибуття/вибуття з бази практик (вказується керівник від бази практики, підпи якого завіряється печатками).

2. Індивідуальне завдання на практику: 1) розробка сценарію соціально-психологічного тренінгу для....на тему «....»; 2) проведення соціально-психологічного тренінгу дляна тему «.....»

3. Календарний графік проходження практики – заповнюється студентом разом з керівником практики від підприємства і керівником практики від університету. Календарний графік розробляється з урахуванням профілю бази практики та має враховувати програму практики. Графік включає види робіт, що виконуватимуться студентом, обсяг робіт та дати їх виконання. У графіку обов'язково має бути відмітка провіконання

4. **Робочі записи під час практики** – фіксуються основні види робіт, до яких був залучений здобувач-практикант, а також враження, набуті під час проходження практики (1-2 сторінки)

5. **Відгук і оцінка роботи** студента під час практики – заповнюється керівником практики від підприємства.

6. **Висновок керівника практики від університету** про роботу студента заповнюється керівником практики від університету.

У перший день практики здобувачі ознайомлюються з планом практики та знайомляться з базою практики. Упродовж наступних 1-2 днів здобувачі складають календарний план роботи та графік відвідування місць проходження практики. Упродовж всієї практики здобувачі ведуть щоденник, у якому занотовують результати своєї роботи.

По закінченні терміну практики керівник від бази практики надає кожному студенту письмову характеристику про його роботу, ставлення до обов'язків, дисциплінованість, особистісні якості тощо. Характеристику підписує керівник практики від бази (психолог) та завіряє печаткою організації. В останній день практики студенти отримують підписи від керівників баз практики та печатки на другій сторінці щоденника.

На п'ятій сторінці щоденника «Робочі записи під час практики» зазначаються напрямки та методи роботи, з якими ознайомилися; занотовуються результати спостережень за роботою спеціалістів, свої враження про роботу психолога; вказується переглянута література з певної тематики; висловлюються зауваження щодо ходу практики тощо. Рекомендується оформити цю сторінку у вигляді таблиці:

ПОДІЇ ДНЯ	КОМЕНТАРІ	ОСЬ ЩО ЦІКАВО...
Роздуми, пов'язані з подіями дня, оцінка його корисності і пізнавальної цінності, своєї участі у подіях	Текст, який з різних причин не відображено у першому стовпчику; післямова, роздуми через деякий час, питання, що виникли протягом дня і потребують додаткових пояснень, читання літератури, обговорення з керівниками практики або викладачами	Уточнення того, що здійснило велике враження, вразило своєю несподіваністю, незвичністю або навпаки повсякденністю

У звіті з практики відображаються результати вивчення програмних запитань, висновки та рекомендації, копії документів та рішень. Обсяг текстової частини звіту – до 24 сторінок.

Звіт з практик має містити:

3.1. Характеристику бази практики та опис особливостей професійної діяльності психолога соціальної/психологічної служби

3.2. Опис використаних методик та два протоколи психодіагностичного обстеження особистісних якостей клієнтів

- 3.3. Протоколи двох занять корекційно-розвивального характеру
- 3.4. Результати соціометричного опитування колективу та звіт, складений на їх основі, що містить характеристику морально-психологічного клімату в колективі; або характеристику учнівського колективу на основі соціометричного методу
- 3.5. Аналіз відвіданого заходу
- 3.6. Карту навчально-професійної рефлексії
- 3.7. Індивідуальне завдання: сценарій соціально-психологічного тренінгу

Оформлення звіту має відповідати загальним вимогам до наукових робіт згідно з державним стандартом ДСТУ 3008:2015 «Інформація та документація. Звіти у сфері науки і техніки. Структура та правила оформлення».

Текст звіту набирають на комп'ютері через 1,5 міжрядкові інтервали (29–30 рядків на сторінці), друкують за допомогою принтера на одному боці аркуша білого паперу формату А4 (210 × 297 мм); шрифт текстового редактора – Word Times New Roman, розмір 14 мм, абзац – 1,25. Поля: зліва – 30 мм, справа – не менше 15 мм, зверху і знизу – 20 мм. Шрифт друку повинен бути чітким, щільність тексту – однаковою.

6. СПИСОК РЕКОМЕНДОВАНИХ ДЖЕРЕЛ

1. Афанасьєва Н.Є, Перелигіна Л.А. Теоретико-методологічні основи соціально-психологічного тренінгу: навчальний посібник. Національний університет цивільного захисту України. Харків ; ХНАДУ, 2016, 315 с
2. Миронова С.П., Буйняк М.Г., Гаяш О.В. Методика проведення корекційно-розвиткових занять з дітьми з порушеннями пізнавальної діяльності: навчальний посібник. Кам'янець-Подільський: Кам'янець-Подільський національний університет імені Івана Огієнка, 2022. 172 с.
3. Практикум із групової психокорекції: підручник / С.Д. Максименко, О.О. Прокоф'єва, О.В. Царькова, О.В. Кочкурова. – Мелітополь: Видавничо-поліграфічний центр «Люкс», 2015. – 414 с.
4. Горностай П. П. Методи групової роботи в системі освіти : методичні рекомендації / П. П. Горностай . К., 2016. 64 с.
5. Моргун В.Ф., Тітов І.Г. Основи психологічної діагностики. Навчальний посібник для студентів вищих навчальних закладів. Київ : Видавничий Дім «Слово», 2016. 464 с.
6. Організаційно-педагогічні аспекти проведення тренінгів з питань соціального захисту і соціальної роботи в умовах воєнного стану : навчально-методичний посібник / Василюк Т. Г., Іванова К. Ю., [Караман О. Л. Лисоконь І. О, Недря К. М., Островська Н. О., Парфанович І. І., Размолодчикова І. В., Трубавіна І. М., Чередниченко О. Ю. ; за ред. Кривий Ріг : КДПУ, 2024. 182 с.
7. Психологу для роботи. Діагностичні методики : збірник / [уклад.: М.В. Лемак, В.Ю. Петрище]. Ужгород : Видавництво Олександра Гаркуші, 2012. 616 с.

8. Савчин М. Вікова психологія: навч. посіб. 3-тє вид. перероб., доповн. Київ : ВЦ «Академія», 2017. 368 с.
9. Терлецька Л.Г. Основи психодіагностики. Навчальний посібник. Київ : Главник, 2016. 144 с.

Інформаційні ресурси

- Сайт Таврійського національного університету ім.В.І.Вернадського
<https://tnu.edu.ua/normativni-dokumenti-osvitnogo-procesu-universitetupolozenna/>
- Періодичні видання ТНУ. Вчені записки Таврійського національного університету ім..В.І.Вернадського URL:
<https://psych.vernadskyjournals.in.ua/>
- Нормативно-правова база. Психологічний супровід та соціально-педагогічна робота. Лист МОН від 16.07.2021 № 1/9-363 “Про пріоритетні напрями роботи психологічної служби у системі освіти у 2021/2022 н. р.” URL: <https://imzo.gov.ua/psychologichnyj-suprovid-ta-sotsialno-pedahohichna-robota>
- Психологічна служба закладів освіти. URL:
<https://psychologdcpp.in.ua/blanki/>

ДОДАТКИ

Додаток А. Орієнтовний перелік психодіагностичних методик Психодіагностичне обстеження дітей дошкільного та молодшого шкільного віку

Проективні методики дослідження особистості:

методика «Дім - Дерево – Людина»;

тест «Неіснуюча тварина»;

тест «Малюнок дерева».

Методики виявлення та оцінки міжособистісних взаємин в колективі та сім'ї:

методика «Кінетичний малюнок сім'ї»;

методика дослідження міжособистісних взаємин дітей у сім'ї «Казки Дюса (Десперт)»;

методика «Шкала сімейного оточення» (Р.Г. Мус);

методика «Аналіз сімейних взаємин» (В. Юстицький, Є.Г.Ейдемільер).

Психодіагностичне обстеження дітей підліткового та юнацького віку

Методика вивчення темпераменту особистості:

визначення типу темпераменту за методикою Г.Айзенка.

Методики вивчення характеру особистості:

методика дослідження характеру особистості;

тест «Самооцінка організованості».

Методики вивчення здібностей та інтелекту:

- таблиці Равена (шкала прогресивних матриць);

- методика визначення рівня невербальної креативності (за П. Торренсом);

- тест інтелекту Р. Кеттелла.

Методика вивчення мотиваційної сфери і спрямованості особистості:

- тест «Структура інтересів і схильностей» (СІС).

Комплексні методики вивчення особистості:

- тест Кеттела (16 RF – опитувальник);

- вивчення акцентуації у підлітків за допомогою методики Леонгарда-Шмішека.

Проективні методики дослідження особистості:

- методика «Кінетичний малюнок сім'ї»;

- методика «Дім – Дерево – Людина»;

- тест «Неіснуюча тварина»; тест «Малюнок дерева».

Методики виявлення та оцінки міжособистісних взаємин в колективі та сім'ї:

- дослідження міжособистісних стосунків за методикою В. Стефансона «Q – сортування»;

- методика дослідження міжособистісних взаємин дітей у сім'ї «Казки Дюса (Десперт)».

Методики вивчення мотивації навчання:

- анкета для оцінювання рівня шкільної мотивації в адаптації Н. Лусканової;

- опитувальник «Автономність – залежність особистості у навчальній діяльності» (Г. Пригніна);

- тест «Виявлення домінуючого мотиву навчання».

Додаток Б . Орієнтовний перелік корекційних та розвивальних програм

Дошкільний вік:

корекція адаптації до садочка;
 корекційно-розвивальна програма пізнавальної діяльності дітей дошкільного віку;
 корекції страхів у дітей дошкільного віку (3-6 років);
 корекційно-розвивальна програма саморегуляції, довільності психічних процесів для дітей дошкільного віку;
 корекційна програма з надання психологічної допомоги дітям з агресивною поведінкою;
 корекційно-розвивальна програма комунікативних навичок;
 корекційно-розвивальна програма формування психологічної готовності до школи.

Молодший шкільний вік:

корекційно-розвивальна програма формування психологічної готовності до школи для дитини, яка не відвідувала дитячий садок;
 корекція адаптованості до школи в перший рік навчання. Причини психогенної шкільної дезадаптації (ППІД);
 програма розвитку уяви і творчого мислення дітей шкільного віку;
 програма розвивальних занять пізнавальних психічних процесів для дітей молодшого шкільного віку;
 корекційна програма формування саморегуляції, розвитку довільності психічних процесів для дітей молодшого шкільного віку;
 корекційна програма надання психологічної допомоги дітям з агресивною поведінкою;
 корекційна програма з розвитку комунікативних навичок.

Підлітковий вік:

програма розвивальних занять пізнавальних психічних процесів для підлітків і старшокласників;
 корекційно-розвивальна програма для учнів із недостатнім розвитком довільності уваги та поведінки (незібраний, неуважний, легко відволікається, не доводить справу до кінця);
 корекційно-розвивальна програма на допомогу підліткам із такими характеристиками: боязкий, сором'язливий, замкнутий, охоче контактує з молодшими за віком дітьми, червоніє та розгублюється, коли до нього звертаються дорослі;
 корекційно-розвивальна програма на допомогу підлітку з такими характеристиками: запальний, емоційно невірноважений, дратівливий, гостро реагує на будь-яке зауваження, агресивність має захисний характер;
 корекційно-розвивальна програма надання психологічної допомоги підліткам з агресивною поведінкою;
 корекційно-розвивальна програма з розвитку комунікативних навичок;

корекційно-розвивальна програма з метою надання психологічної допомоги підлітку, невпевненому в собі, з низькою самооцінкою, відчуттям самотності і провини;

корекційна програма з метою надання психологічної допомоги учням, які мають високий рівень особистісної та міжособистісної тривожності;

корекція акцентуацій характеру в підлітковому та старшому шкільному віці;

корекція агресивної поведінки підлітків. ____

Додаток В. Зразок сценарію соціально-психологічного тренінгу

Тренінг для заступників директорів з навчально-виховної роботи в школі І ступеня «Шляхи створення толерантних відносин між учасниками навчально-виховного процесу»

*Розробила Коваленко Т.М.,
завідувач відділу психологічної та
соціальної роботи методичного
центру управління освіти
Адміністрації Київського району
Харківської міської ради*

Дата та час проведення: 16.01.2014 о 15.00

Місце проведення: Харківська гімназія № 55 Харківської міської ради (вул. Блюхера, 13-д)

Мета: сприяти усвідомленню учасниками семінару природи толерантності, стимулювати толерантну поведінку у діяльності та спілкуванні, допомогти сприймати себе та оточуючих, розвивати шанобливе ставлення до інших.

Завдання:

1. Проаналізувати толерантність з точки зору позитивного та негативного впливу на міжособистісні стосунки та ставлення до самого себе.
2. Продемонструвати основні фактори, які впливають на формування толерантної поведінки.
3. Відпрацювати техніку побудови толерантних відносин.
4. Навчити будувати відносини з колегами на основі толерантності.
5. Створити умови для самопізнання та набуття досвіду позитивного спілкування.

Матеріали та обладнання: дошка, мультимедійна презентація, крейда або ватман, маркер, аркуші паперу, фломастери

СТРУКТУРА ТРЕНІНГУ

(додатково у структурі передбачити дві перерви на каву-брейк і одну перерву на обід)

№	Етапи семінару	Обладнання	Час
1.	Розминка «Хто ти, який ти?»		5 хв
2.	Вправа «Перевтілення» (фронтально) Учасники закінчують речення, порівнюючи себе з будь-яким предметом, явищем. Наприклад: «Якщо я був би книгою (музикою, явищем, транспортом		10 хв

	тощо), я був би...»		
3.	Мозковий штурм «Асоціації з поняттям толерантність»	Дошка, крейда або ватман, маркер	5 хв
4.	Інформація «Поняття толерантності»	Мультимедійна презентація	10 хв
5.	Вправа «Кошик» (фронтально) Учасники витягують з кошика дрібні предмети та знаходять між ними та поняттям толерантність зв'язок	Кошик, дрібні предмети (іграшки) по кількості учасників	10 хв
6.	Вправа «Риси толерантної особистості» (робота у групах) Учасники на аркушах паперу перераховують риси толерантної особистості. Потім порівнюють свій список з повним переліком рис	Аркуші паперу, по кількості груп, ватман з повним переліком рис (або перелік, виведений на екран мультипроєктора)	10 хв
7.	Інформація «Толерантність у педагогічному спілкуванні»	Мультимедійна презентація	15 хв
8.	Вправа «Правила поведінки та методи роботи толерантного вчителя» (робота у групах) <u>1 група</u> Учасники на аркушах паперу розробляють правила поведінки толерантного вчителя <u>2 група</u> Учасники розробляють форми та методи виховання толерантності у дітей	Аркуші паперу, по кількості груп	15 хв
9.	Вправа «Емблема толерантності» (робота у групах) Учасники у групах малюють емблему толерантності та презентують її	Аркуші ватману, фломастери, маркери	20 хв
10.	Вправа «Сінквейн» (підведення підсумків) Учасники складають вірш із 5 строчок, відображаючи таким чином свої знання, отриманні в ході семінару	Аркуші паперу по кількості учасників	10 хв
11.	Підведення підсумків семінару, рефлексія		5 хв
		УСЬОГО	480

Хід тренінгу

1. Розминка «Хто ти, який ти?»

Учасники стоять по колу. Кожен по колу по черзі виходить на крок вперед і говорить своє ім'я і називає себе будь-яким прикметником, який його найбільш характеризує.

2. Вправа «Перевтілення» (фронтально)

Мета: самопізнання та самовираження за допомогою метафоричних засобів.

Учасники сидять у колі. Ведучий пропонує учасникам звершити наступні речення:

- якщо я був би книгою, я був би... (словарем, томиком, брошурою тощо);
- якщо я був би їжею, я був би... (кашою, картоплею, овочем тощо);
- якщо я був би дитиною, я був би...
- якщо я був би піснею, я був би...
- якщо я був би явищем, я був би...
- якщо я був би видом транспорту, я був би...
- якщо я був би музикою, я був би...
- якщо я був би фруктом, я був би...

3. Мозковий штурм «Асоціації з поняттям толерантність»

Учасники називають слова, які у них асоціюються зі словом толерантність. Ведучий записує їх на ватмані чи на дошці.

4. Інформація «Поняття толерантності»

Поява поняття " толерантність " пов'язане з епохою релігійних воєн. За своїм первісним змістом воно висловлює компроміс, на який змушені були погодитися католики і протестанти.

Пізніше толерантність, як принцип згоди, проникає в ліберальну свідомість епохи Просвітництва. Видатні вчені XVII - XVIII століть - Гоббс, Локк, Вольтер, Руссо - виступили проти жорстоких релігійних зіткнень і релігійної нетерпимості. Підсумком діяльності просвітителів стало поступове проникнення в суспільну свідомість ідеї толерантності в якості загальної цінності, фактора згоди між релігіями і народами.

На межі XVIII -XIX століть у Франції жив Талейран Перигор, князь Беневентському. Він відзначився тим, що при різних урядах (і при революційному, і при Наполеоні, і при королі Людовіку XVII) залишався незмінно міністром закордонних справ. Це була людина, талановитий у багатьох областях, але, безсумнівно, найбільше - в умінні враховувати настрої оточуючих, шанобливо до них ставитися, шукати рішення проблем способом, найменш утискає інтереси інших людей. І при цьому зберігати свої власні принципи, прагнути до того, щоб керувати ситуацією, а не сліпо підкорятися обставинам. З ім'ям цієї людини і зв'язано поняття "толерантність".

Що ж таке толерантність? Розуміння толерантності неоднозначно в різних культурах, воно залежить від історичного досвіду народів. Слово толерантність означає :

- В англійській - готовність і здатність без протесту сприймати особистість або річ.

- У французькій - повага свободи іншого, його способу мислення, поведінки, політичних і релігійних поглядів.
- У китайській - дозволяти, допускати, виявляти великодушність відносно інших.
- В арабській - прощення, поблажливість, м'якість, співчуття, терпіння, прихильність до інших.
- У перській - терпіння, витривалість, готовність до примирення
- В іспанській - здатність визнавати відмінні від своїх власних ідеї або думки
- У російській - здатність терпіти щось або когось, бути витриманим, витривалим, стійким, вміти миритися з існуванням чогось.

Сьогодні завдання виховання толерантності повинна пронизувати діяльність усіх соціальних інститутів і в першу чергу тих, хто має безпосередній вплив на формування особистості дитини, а це, в першу чергу, школа, і, звичайно ж, сім'я.

Безперечно, що перші уроки моральності дитина отримує від батьків. Пам'ятаєте: «Крошка- син до батька прийшов, і запитала крихітка :«Що таке добре і що таке погано?» Зауважте до батька, а не до вчителя. Однак більшість батьків не приділяють належної уваги вихованню, обмежуючись лише матеріальним змістом своїх чад, аргументуючи, цей факт надмірної зайнятості добуванням грошей. Що залишається дітям? Тільки на власному досвіді, борсаючись в «інформаційному потоці» пізнавати, що є добро, що - зло. А тому, щоб виховати дитину толерантним , необхідно враховувати те, що діти - дзеркало відносин і характерів батьків. Тому для початку необхідно самим ставитися до своєї дитини толерантно.

Правила толерантних батьків

- По-перше, не ображати дитину .
- По-друге, вислуховувати її думку і рахуватися з нею.
- По-третє, вміти прощати образи і просити вибачення у дитини. Це найскладніший момент, але в той же час і найважливіший, оскільки у дітей загострене почуття справедливості.
- По-четверте, вміти домовлятися без сварок і руйнівних конфліктів. Під словосполученням «руйнівний конфлікт» мається на увазі протистояння, яке завдає «противнику» збиток, моральний або фізичний. Зрозуміло, що в повсякденному житті неможливо уникнути протиріч інтересів, бажань і думок . Завдання - звернути конфлікт у конструктивний бік, викликавши дитину до розмови про протиріччя, що виникли і до спільного прийняття компромісних рішень.
- По-п'яте, не можна принижувати гідність дитини - ігнорувати її, проявляти неповагу до її захоплення тощо
- По-шосте, не варто змушувати дитину за допомогою сили робити те, що хочеться вам.

Хотілося б , щоб у вашій родині завжди панувала доброта, повага, взаєморозуміння, не було б ні сварок, ні лайки. А що ж для цього потрібно?

Китайська притча « Гарна сім'я»

Жила- була на світі сім'я. Вона була не проста. Більше 100 чоловік налічувалося в цій родині. І займала вона ціле село. Так і жили всією сім'єю і всім селом. Ви скажете: ну і що, хіба мало великих сімейств на світі. Але справа в тому, що сім'я була особлива - мир і лад панували в тій сім'ї і, стало бути, на селі. Ні сварок, ні лайки, ні, Боже збав, бійок і чвар. Дійшов слух про цю сім'ю до самого владика країни. І він вирішив перевірити, чи правду говорять люди. Прибув він в село, і душа його зраділа: кругом чистота, краса, достаток і мир. Добре дітям, спокійно старим. Здивувався владика. Вирішив дізнатися, як жителі села добилися такого лада, прийшов до глави сім'ї; розкажи, мовляв, як ти досягаєш такої згоди і миру в твоїй родині. Той взяв аркуш паперу і почав щось писати, писав довго - видно, не дуже сильний був у грамоті . Потім передав лист владика. Той узяв папір і почав розбирати каракулі старого. Розібрав з працею і здивувався. Три слова були написані на папері:

любов;

прощення;

терпіння.

І врешті листа: сто разів любов, сто разів прощення, сто раз терпіння. Прочитав владика і запитав:

- І все?

- Так, - відповів старий, - це і є основа життя всякої хорошої сім'ї.

І, подумавши, додав:

- І злагоди теж.

5. Вправа «Кошик» (фронтально)

Мета: відпрацювання поняття толерантність методом асоціацій, розвиток фантазії, творчого мислення.

Обладнання: кошик (пакет) з дрібними іграшками та предметами (іграшками, значками тощо). Кількість предметів повинно перевищувати кількість учасників.

Учасники стоять або сидять у колі. Ведучий проходить по колу з кошиком, в якому знаходяться дрібні предмети. Учасники, не дивлячись в кошик, беруть будь-який один предмет. Коли усі готові, ведучий пропонує кожному знайти будь-який зв'язок між цим предметом та поняттям толерантність. Розповідати починає першим той учасник, який отримав іграшку.

6. Вправа «Риси толерантної особистості» (робота у групах)

Мета: ознайомлення учасників з основними рисами толерантної особистості, дати можливість оцінити ступінь власної толерантності.

Учасникам об'єднуються у групи. Їм дається банк, на яком вони вказують риси толерантної особистості. Групи презентують свої набірочки. Ведучий пропонує учасникам повний перелік рис толерантної особистості (на ватмані або на екрані мультіпроектора).

Також учасникам можна запропонувати оцінити, які якості з переліку притаманні їм самим, а над формуванням яких необхідно попрацювати.

Риси толерантної особистості

- прихильність до інших
- поблажливість
- терпіння
- почуття гумору
- чуйність
- довіра
- альтруїзм
- терпимість до відмінностей
- уміння володіти собою
- доброзичливість
- уміння не засуджувати інших
- гуманізм
- уміння слухати
- допитливість
- здатність до співпереживання

7. Інформація «Толерантність у педагогічному спілкуванні»

Толерантність являє собою нову основу педагогічного спілкування вчителя і учня, сутність якого зводиться до таких принципів виховання, які створюють оптимальні умови для формування в учнів культури гідності, самовираження особистості, виключають фактор страху неправильної відповіді.

Проблему толерантності можна віднести до виховної проблеми. Проблема культури спілкування - одна з найгостріших у школі, та й у суспільстві в цілому. Прекрасно розуміючи, що діти всі різні і що треба сприймати іншу людину такою, якою вона є, але діти не завжди поведуться коректно і адекватно. Важливо бути терпимим по відношенню один до одного, що дуже непросто. «Педагогіка співробітництва» і «толерантність» - ті поняття, без яких неможливі які-небудь перетворення в сучасній школі.

Для школи проблема виховання толерантності актуальна сама по собі. На цьому життєвому етапі починає складатися взаємодія між 20-30 дітьми, які прийшли з різних мікросоціумів, з різним життєвим досвідом і з несформованістю комунікативної діяльності. Для плідної виховання дітей у класі необхідно звести ці суперечності в процесі взаємодії до якоїсь загальної основи. Ненасильницьке, шанобливе ставлення, гармонізація відносин у класі, виховання толерантності сприяють розвитку співробітництва. У школі важливо навчити дитину, з одного боку, приймати іншого як значущого і цінного, а з іншого боку - критично ставитися до своїх власних поглядів.

Учитель був і залишиться значимим ланкою в навчально-виховному процесі. Щоб вирішити проблему формування толерантних відносин учнів, вчителю самому важливо зрозуміти важливість процесу толерантних

відносин. Без співпраці, толерантних відносин учитель - колектив - учитель» неможливе формування толерантності в учнів.

Стати толерантним в одну мить неможливо, адже толерантність не розчинна кава, тому педагог, який визнає необхідність виховання толерантності в учнях, звичайно, почне з себе: з самоаналізу, подолання власних культурних забобонів.

Педагогічна толерантність - терпимість до власних дітей, учням, вміння зрозуміти, пробачити їх недосконалість.

Що значить хороший вчитель? Це насамперед людина, яка любить дітей, знаходить радість у спілкуванні з ними, вірить у те, що кожна дитина може стати хорошою людиною, вміє дружити з дітьми, бере близько до серця дитячі прикрощі та радості, знає душу дитини, ніколи не забуває, що він і сам був дитиною.

Педагог, що вміє підтримувати рівні, строгі, ділові відносини з учнями, що виявляє повагу до них, що не залишає без уваги жодного випадку учнівської неспішності, готовий і вміє своєчасно допомогти учням вправі очікувати, що до його способу оцінювання знань діти будуть ставитися з достатнім ступенем поваги.

А педагог агресивний, не здатний терпляче навчати, крикливий і байдужий до долі дітей, що використовує оцінку в якості дисциплінарного регулятора, є яскравим антиподом раніше описаного типажу.

Важливою підмогою в роботі педагога є вербальне (невербальне) і письмове слово.

Незалежно від виставленої оцінки слово може відродити або знищити, підтримати або підштовхнути, і часом здається дивним, що педагоги ігнорують цей тонкий і чудовий інструмент, який може бути з успіхом використаний в педагогічній практиці.

8. Вправа «Правила поведінки та методи роботи толерантного вчителя» (робота у групах)

Мета: розширення та вдосконалення знань про правила поведінки та методи роботи толерантного вчителя.

Учасники об'єднуються у 2 групи. Перша група розробляє правила поведінки толерантного вчителя. Друга група розробляє форми та методи виховання толерантності у дітей. Представники груп презентують результати, інші учасники вносять корективи та доповнення.

Правила поведінки толерантного вчителя:

1. Виховувати з любов'ю і в ім'я любові
2. Виховувати в душі миру
3. Бути прикладом для дітей і суспільства
4. Уникати жорстких ієрархічних відносин
5. Підтримувати емоційні прихильності, розвивати у учнів почуття взаємного розташування

6. Визнавати значимість і здібності кожного, а також поважати почуття і позицію кожного
7. Створювати вільну і демократичну атмосферу в класі
8. Бути готовим і здатним до діалогу, розуміння, солідарності
9. Бути справедливим
10. Вміти слухати

Методи виховання толерантності - це способи формування у дітей готовності до розуміння інших людей і терпимого ставлення до їх своєрідним вчинків.

Виділяють велику кількість методів виховання толерантності (переконання, самопереконання, навіювання, стимулювання, методи вимоги, корекції поведінки та ін)

Форми і методи виховання толерантності : бесіда; зустрічі з цікавими людьми; вечори відпочинку; екскурсії; подорожі , вихід на природу; спільні творчі справи; дискусії; ігрові та конкурсні програми; класні години; акції милосердя; ігрові тренінги

9. Вправа «Емблема толерантності» (робота у групах)

Мета: продовження роботи з визначеннями толерантності; розвиток фантазії, експресивних способів самовираження.

Матеріали: папір , кольорові олівці або фломастери , ножиці , скотч.

На попередньому етапі учасники виробили власні визначення толерантності та ознайомилися з вже існуючими. Ведучий відзначає, що обговорення проходило на інтелектуальному, абстрактному рівні. Наступна вправа дозволить підійти до цього поняття з іншого боку - учасникам належить створити емблему толерантності.

Кожен спробує самостійно намалювати таку емблему, яка могла б друкуватися на суперобкладинках, політичних документах, національних прапорах. Процес малювання займає 5-7 хв. Після завершення роботи учасники розглядають малюнки один одного (для цього можна ходити по кімнаті). Після ознайомлення з результатами творчості інших учасники повинні розбитися на підгрупи на основі подібності між малюнками. Важливо, щоб кожен учасник самостійно прийняв рішення про приєднання до тієї чи іншої групи. Кожна з утворених підгруп повинна пояснити, що спільного в їхніх малюнках, і висунути гасло, який відбивав би сутність їх емблем (обговорення - 3-5 хв). Заключний етап вправи - презентація емблем кожної підгрупи

10. Вправа «Сінквейн» (підведення підсумків)

Мета: підведення підсумків .

Сінквейн - це вірш, що складається з 5 рядків , яке вимагає синтезу інформації в коротких висловах .

1 рядок - тема , іменник про який піде мова.

2 рядок - 2 прикметників , опис ознак і властивостей об'єкта.

3 рядок - 3 дієслова , характерні дії цього іменника .

4 рядок - речення з 4 або більше слів , яке виражає особисте ставлення до предмета.

5 рядок - слово - резюме , характеризує суть предмета .

- Толерантність
- Любов
- Авторитет
- Доброта

ПРИКЛАД: 1. терпіння

2. неворожими , конструктивний
3. взаємодіяти , поважати , прислухатися
4. мудрість людська в терпимості.
5. мирлюбність.

Заповіді виховання толерантності

1. Якщо дитину постійно критикувати , він вчиться ненавидіти .
2. Якщо дитина живе у ворожнечі , вона вчиться агресивності .
3. Якщо дитину висміюють , він стає замкнутим.
4. Якщо дитина росте в докорах , вона вчиться жити з почуттям провини.
5. Якщо дитина росте в терпимості , вона вчиться приймати інших .
6. Якщо дитину підбадьорюють , він вчиться вірити в себе .
7. Якщо дитина росте в чесності , вона вчиться бути справедливим.
8. Якщо дитина росте в безпеці , вона вчиться вірити в себе .
9. Якщо дитина живе в розумінні і дружелюбності , вона вчиться знаходити любов у цьому світі.

11. Підведення підсумків тренінгу, рефлексія

Література

1. Волошина О.В. Проблема формування толерантності в сучасних педагогічних дослідженнях / О.В. Волошина //Рідна школа. – 2007.– №3. – С. 18-23.
2. Вишневецька Л. Деякі аспекти методології толерантності //Рідна школа. - 2003. - № 4. - С.43-45.
3. Філоненко М. М. Психологія спілкування. Підручник. — К.: Центр учбової літератури, 2008. 224 с

Додаток Г. Зразки карт професійної рефлексії

Карка професійної рефлексії, створена за результатами проходження виробничої практики, може бути представлена в описовій (текстовій) або табличній формі.

Зразок 1 (текстова форма)

14.04.25 - Була цікава і корисна екскурсія сайтом ТНУ. Офіційні сайти навчальних закладів - це ті, речі які вступники і часом самі студенти недооцінюють, адже там можна знайти майже всю актуальну інформацію яка може зацікавити абітурієнта. Дуже корисним і важливим є те, що там можна знайти навчальну програму, розклад занять, знайти структурні підрозділи свого інституту, познайомитися з викладачами, ознайомитися з умовами закордонного обміну та багато іншого. Було приємно дізнатися що в університеті діють літературні та психологічні гуртки і дуже хотілося б туди потрапити. Не менш важливим є послуга “Скринька довіри” куди може звернутися будь-який студент для захисту своїх прав. Є розділ який пояснює принцип роботи академічної доброчесності що застерігає студентів від правопорушення. Але попри це - було б добре в перші дні навчання проводити такі екскурсії всім першокурсникам, що допоможе більш детально та практично навчити студентів користуванню сайтом і знаходженням всієї актуальної інформації, адже без знання чи знаючої людини буває нелегко знайти інформацію.

15.04.25 - Сьогодні пройшло самостійне ознайомлення з нормативно-правовою базою психологічної служби. В даному питанні є позитивні та негативні моменти, а також і ті, де потрібно доопрацювати. Сама наявність законів про психологічну допомогу та службу вже дає зрозуміти, що для українського законодавства цей аспект є важливим, що допомагає визначати права, функції, діяльність психологів та служб. Також плюсом є підвищення кваліфікації працівників. І не дивлячись на те, що етичний кодекс не є регулюючим, про нього також не потрібно забувати адже він визначає головну роль у професійній діяльності психолога. Але хочеться підкреслити і негативні аспекти. Наприклад такі як, між документами немає узгодженості, вони всі фрагментовані на різно розділи відповідно до різниці надання послуг і можуть не сходитися коли виникає ситуація в двох з них. Немає чіткого регулювання приватної практики що в свою чергу може призвести до виникнення компетентних “фахівців” в сфері психологічної служби. Деякі нормативно-правові акти потребують перевірки та вдосконалення відповідно до сучасних умов надання психологічних послуг. На мою думку ці питання можна вирішити якщо скласти такий документ, який буде комплексно об'єднувати всі аспекти надання психологічної допомоги в Україні, також може допомогти якщо привести всі психологічні терміни до єдиного знаменника щоб потім не виникало розбіжностей. Необхідно також і якимось

чином підтверджувати можливості та компетентність працівника психологічної служби що надає йому право працювати та надавати ці послуги. Це також повинно і відноситися до інших служб і приватних психологів. Також зі сторони законодавства повинна бути підтримка та заохочення до створення подібних служб.

16.04.25 - Це була одночасно цікава та досить трудомісткий процес по зібранні інформації. Загалом мені сподобалося,адже таким чином ти досліджуєш майже всю специфіку роботи і дізнаєшся багато цікавої інформації. Труднощі виникали в об'ємі роботи та правильності викладу матеріалу,а також з пошуком джерела,бо коли робиш це вперше боїшся що ти робиш все неправильно.

17.04.25 - Екскурсії були трішки виснажливими,але цікавими та корисними. Найперше місце куди ми завітали це - “Простір життя” центр що надає допомогу людям які є залежними від азартних ігор. Це була цікава доповідь з сторони законодавчого рівня,але хотілося почути саме розповідь психолога та дізнатися який механізм роботи залежності на психологічному та фізичному рівні. Також сподобалася можливість майбутнього стажування та можливої роботи в цій організації. Наступним пунктом став Всеукраїнський Благодійний Фонд “Депо́ль Україна” де надавали допомогу безхатченкам. Досить приємне місце де за можливості допомагають людям,але як на мене це більше соціальна робота аніж психологічна,бо люди які звикли більшу частину свого життя проживати на вулиці не можуть звикнути до того життя яке було у них до. Також з плином часу у них і змінилося розуміння про важливе, в такому стані вони думають про базові речі (їжа, вода,безпека, сон,душ) і не надто хочуть мати психологічну допомогу,бо не вважають це за потрібне. Загалом я вважаю що досвід був цінним та корисним і потрібно мати великий кругозір можливостей психолого-соціальної допомоги.

18.04.25 - Самостійна робота та рефлексія попередньо виконаних екскурсій.

22.04.25 - Це були очні зустрічі які мені дуже сподобалися. На першій зустрічі нам розповідали про силу імпровізації та механізм роботи принципу “Так,і”. Це дійсно важлива інформація яка допомагає прийняти інформацію або подію і визначити що саме ти можеш зробити в данній ситуації і при цьому не втручатися в ті сфери життя які ми не можемо контролювати. Зустріч пройшло цікаво і смішно,адже все строится на імпровізації та гуморі. Я б хотіла побільше таких зустрічей, це одночасно дає зарядку від напруги та навчає корисної інформації.

Наступна зустріч мала тему психосоматики і я чекала її найбільше, бо тема актуальна і є досить популярною через що, зараз є багато дезінформації. Мені сподобалося піднесення інформації з розбором різних цікавих кейсів. Тема мене зацікавила і найблищим часом я почитаю якусь літературу про це.

Наостанок у нас була конференція про роботу психолога у реабілітаційному центрі. Це було коротко,але змістовно.

23.04.25 - Хочеться відразу розпочати з конференції про гру “Ліла”. Це у мене викликало найбільше неоднозначних інформацій. Загалом це така цікава гра яка може допомогти визначити тобі свій подальший рух,або додати якоїсь впевненості або мотивації. Але напевно тільки в тому випадку якщо повністю абстрагуватися від психологій та на намішувати її з астрологією,бо в такому випадку ми в подальшому будемо мати проблеми з тим щоб визначити кордони психології та астрології.

Була конференція про складові роботи психолога яка була дуже змістовною та корисною адже там надали корисні посилання на сайти які потім можуть бути корисними. Не менш цікавою була і доповідачка світлана Анатоліївна та її кейси і специфіка роботи. Можливо я б хотіла там в майбутньому пройти практику.

24.04.25 - Перша конференція про формування професійної ідентичності була корисна,але занадто нудна. Доповідач на розповідав,а читав інформацію з не менш нудних слайдів що в свою чергу веде до меншого запам'ятовування змісту та зменшення цікавості до питання.

Наступна конференція була набагато цікавіша. Психолог дуже детально та круто описав весь механізм роботи залежності та всіх її складових і процесів. Ця тема мене зацікавила і можливо я б хотіла ще таких зустрічей з більш детальним розбором кейсів та інформації про більшу хімічну роботу мозку залежної людини. шкода що було мало часу,але навіть ця година була неймовірна.

25.04.25 - Актуальна тема яка потрібна не тільки психологам, а й звичайним людям,бо ми живемо в країні у якій йде війна та, на жаль, вмирають люди і дітям та підліткам це потрібно правильно пояснювати з максимальною мінімізацією травми. Олена Сопко надела ґрунтовну розповідь про те, як потрібно поводитися у випадку смерті рідної людини, як це пояснити дітям різної вікової групи, як їм правильно піднести звістку смерті. Це дуже цінна інформація яку повинні знати всі.

Зразок 2 (таблична форма)

ПОДІЇ ДНЯ	КОМЕНТАРІ	ОСЬ ЩО ЦІКАВО!
11.04.2025 р. Сьогодні відбулась настанова конференція, присвячена початку проходження практики. Нас детально ознайомили із порядком	Через деякий час після конференції усвідомила, наскільки важливо на початку отримати чітке розуміння структури практики. Атмосфера заходу була приємною	Найбільше вразила відкритість керівника практики від ТНУ до діалогу та бажання допомогти кожному студенту. Це створило відчуття підтримки й

проходження практики, її тривалістю, оформленням звіту та щоденника.	та відкритою, що сприяло активному обговоренню й уточненню важливих питань.	налаштувало на позитивний хід практики.
14.04.2025 р. Відбулась віртуальна екскурсія по Таврійському національному університету, яку провела Світлана Вікторівна. Під час зустрічі ми дізналися багато нового про можливості, які пропонує сайт університету. Також було розглянуто нормативні документи, що регулюють освітній процес, і освітню програму.	Після екскурсії з'явилося бажання глибше ознайомитися з нормативними документами університету.	Особливо здивувало, що на сайті є така корисна та сучасна опція, як скринька довіри. Це показує, що університет піклується не тільки про навчання, а й про психологічну підтримку студентів.
17.04.2025 р. Сьогодні ми відвідали два центри психологічної допомоги. Першим був «Простір життя», де працюють з людьми, що мають ігрову залежність. Ознайомились із методами підтримки та поєднанням психологічної і юридичної допомоги. Друга екскурсія — до ГО «Деполь», яка працює з особами без постійного місця проживання.	Цей день змусив глибше задуматися про виклики, з якими стикаються психологи. Робота з людьми в книзі вимагає не тільки знань, а й стійкості, емпатії й витримки.	У «Просторі життя» вразило поєднання психологічної та юридичної допомоги. А у «Деполь» - щирість і терпіння працівників, які працюють з людьми, котрих суспільство часто ігнорує.
22.04.2025 р. У рамках Тижня психології відбулося три зустрічі: з ветераном	Сергій Величанський не лише говорив про психологічні аспекти, а й залучав аудиторію до	Такий формат був несподіваним — поєднання гумору, особистої історії та

Сергієм Величанським, який розповідав про життя через призму законів імпрровізації; Інною Корольковою-Дітківською — про вплив стосунків на здоров'я; та Євгенією Подліпенською — про роботу Всеукраїнського центру реабілітації для осіб з інвалідністю. Найбільше вразила зустріч з ветераном.	імпрровізацій. Атмосфера була невимушеною, теплою й дуже живою. Я навіть взяла участь в одній з імпрровізацій — це дало змогу краще зрозуміти, як емоції працюють в моменті.	психології. Це не просто виступ, а справжній діалог із аудиторією. Зустріч залишила після себе відчуття натхнення та віри в силу людського духу.
23.04.2025 р. Відбулись три зустрічі: з Макаровим О.М., який розповідав про соціально-психологічну реабілітацію військових; Гайворонською С.А. — про практичну діяльність психолога у службі підтримки; та Білою І.М., яка провела гру «Ліла». Найбільше вразив саме останній захід — завдяки грі вдалося зануритись у процес самопізнання у легкому, інтерактивному форматі.	Гра «Ліла» була чимось новим і незвичним. Вона дала змогу подивитися на власні думки й переживання через символи й випадкові ходи. Такий формат допомагає краще зрозуміти себе, не вдаючись до прямих запитань	Цікаво, що «Ліла» заснована на філософії й має глибокий сенс. Незважаючи на простоту, кожен хід гри ніби відображав щось важливе з реального життя. Цей досвід хочеться повторити.
24.04.2025 р. Відбулися дві зустрічі. Перша — з В'ячеславом Терновим, присвячена темі формування професійної ідентичності майбутнього спеціаліста. Друга — з Ольгою Ісаєвою та Дмитром Сербіним, які говорили про психологічну роботу з	Було дуже цікаво дізнатись про природу ігрової залежності, як вона формується, які має ознаки й наслідки. Психолог чітко й доступно відповідав на всі питання, наводив приклади з практики. Це допомогло краще зрозуміти тему.	Вразило, наскільки глибокою може бути залежність та як важливо помічати її на ранніх етапах. Зустріч дала практичне розуміння того, як працювати з такими клієнтами, з чого починати допомогу та як підтримувати мотивацію

ігровою залежністю. Саме ця друга зустріч запам'яталась найбільше.		до змін.
25.04.2025 р. Відбулася зустріч з Оленою Сопко з обговоренням важливої теми «Комунікація без травм: як взаємодіяти з дітьми, підлітками у складних ситуаціях». Зустріч розвіяла багато міфів які стосуються підтримки дітей та підлітків під час складних ситуацій та втрати близької людини.	На мою думку, тема сьогоdnішнього обговорення є надзвичайно важливою для майбутнього психолога (особливо такий важкий для нас час).	Було неймовірно цікаво дізнатися про те, як саме правильно надавати психологічну допомогу та підтримку дітям у випадках смерті близької їм людини, як встановити контакт тощо.